

DERLEME

Tıp Eğitiminde Dil: I Önemi, Gelişmesi ve Geleceği

N. Şimşek CANKUR*

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı

ÖZET

Tıbbî terminoloji binlerce yıl içinde şekillenmiştir. Önemli bir özelliği konuşma dilinden farklı bir yapıda olmasıdır. Günümüzde tıp eğitimi dilinin nasıl olması gerektiği tartışma konusu olmaktadır. Bu çalışma, tıp eğitiminde kullanılan dilin temel özelliklerinin, uluslar arası alandaki tarihsel gelişiminin ortaya konulmasını, günümüzde ve yakın gelecekteki durumunun tartışılmasını amaçlayarak hazırlanmıştır. İngilizce'nin giderek artan baskısının tıp alanındaki etkileri de irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Eğitimi. Terminoloji. Eğitim Dili

**Language in Medical Education: I
Importance, Development and Future**

SUMMARY

Medical terminology has been formed in a few thousands of years. Being different in structure from the daily language is an important feature of medical terminology. Recently, the language of medical education has been a matter of debate. This study is prepared in order to discuss the basic structure of medical terminology, its international historical development and also its situation for now and the future. The effects of the growing influence of English have further been discussed.

Key Words: Medical Education. Terminology. Language of Education

Neden Bilimsel Dil Birliği?

Bilimi ilerletebilmek, yeniyi üretebilmek için ulusal dilin; bilimsel ortamda iyi iletişim için uluslar arası bilim dilinin varlığı ve kullanılması gereklidir¹. Bilimin ilerleme hızını etkileyen önemli etmenlerden bir tanesi, kendisini bilime adanmış olanların karşılıklı etkileşimidir². Bu etkileşim çok aşamalıdır. Bu aşamalar yeni fikirlerin yaratılmasını, bu fikirlerin olgunlaşmasına katkıda bulunacak olumlu ya da olumsuz görüşlerle yoğurulmasını, “doğru” olarak nitelenen bir son ürün elde edilmesini ve bu ürünün insanlığın hizmetine sunulmasını içerir. Bu aşamaların hepsinde bilimi üretenler arasında karşılıklı iletişim kurulması zorunluluğu vardır. Bu iletişimi kurabilmenin yolu da uygun terminolojik ortamın varlığına bağlıdır. Bilimi yönlendirenler karşılıklı olarak aynı bilimsel dili kullandıkları zaman konuşma dilindeki farklılıkların, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisinden kurtulmakta; aralarında kurulan bu hızlı iletişim de bilimin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Geliş Tarihi: 13.02.2002
Kabul Tarihi: 22.03.2002

Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi,
Anatomi Anabilim Dalı
16059, Görükle/Bursa
e-mail: cankur@uludag.edu.tr

Bilimsel Dilin Konuşma Dilinden Farkı Nedir?

Bilimsel dilin en önemli özelliklerinden bir tanesi bilimin kendine has ve genellikle günlük kullanımda olmayan farklı terimleri içermesidir. Bu terimlerin öğrenilmesi bilimin öğrenilmeye başlandığı ilk anda çok daha yoğun olmak üzere eğitimin tüm aşamalarında, mesleki ya da akademik yaşamda süreklilik gösterir.

Bir bilim dalında öğrenme ve uygulama başarısının başlangıç noktası, o bilim dalına ait dilin öğrenilmesindeki başarı ile doğru orantılıdır. Bilimsel dili öğrenmek her ülke bireyi için değişen oranda sıkıntı çekmeyi gerektirir. Bu sıkıntı milliyeti ne olursa olsun bilimsel dilin herkes için yabancı bir dil olmasındandır.

Tıp için özelleştirilirse, günlük konuşma dili Lâtin alfabesine dayanan ülkelerde bilim yapanların karşılaşacakları zorluk düzeyi oldukça düşüktür. Tıbbî terminolojide kullanılan çok sayıdaki terim konuşma dilinde de yer almaktadır. Türkiye gibi Lâtin alfabesini sonradan seçen ve kendi ana dilindeki karşılık sayısı fazla olmayan ülkelerde bilimsel dili öğrenmek daha yoğun çaba harcamayı gerektirir. Lâtin harflerini yalnızca bilimsel dil amaçlı kullanan toplumlarda ise öğrenmenin tam olarak sağlanması daha da güçtür. Öğrenme döneminde elde edilen temel terminolojik dağarcık, gelecekteki başarıyı belirleyen ilk ve en önemli unsurdur³.

Bilimsel dili öğrenmede genellikle uygulanan yol, yeni terimlerin bir kalıp halinde alınması ve ezberlenmesidir. İkinci öğrenme yolu ise terimlerle birlikte konuşma

dilindeki karşılıklarının da öğrenilmesidir. Birinci yön-temde elde edilen bilgilerin kalıcı olması için sık tekrar yapmak gerekirken; ikincisinde akılda kalma süresi daha uzun olmaktadır. Bilimsel dilin gramer özellikleri- nin de öğrenilmesi kolaylaştırıcı ancak zorunlu olmayan bir uygulamadır. Öğrenci bu yolla terimlerin anlamını, oluşma şeklini, kullanım özelliklerini ve sonuçta konu- nun bütünlüğünü uzun süreli ya da kalıcı bilgiler şeklin- de özümseme şansına sahip olabilmektedir².

Terim

Terim sözcüğü, Türkçe'deki kullanım karşılığı olarak değişik bilim, sanat ya da meslek dallarının uzun yıllar içinde üretilmiş ve geniş kullanım alanı bulmuş olan özel sözcükleri şeklinde tanımlanabilir³. Anlamı de-ğişmeyen, tek başına ya da cümle içinde kullanıldığı her konumda aynı anlamı veren ve bilimsel olarak başka karşılığı olmayan sözcük demektir. Köken olarak son, uç, sınır anlamındadır (Gr. terma, L. terminus, İng. term). Türkçe'de derlemek fiilinin eski kullanımı olan dermek sözcüğünden türetilmiştir². Eş anlamlı karşılığı "ıstılah"; kullanılan Türkçe içinde en yakın anlamlı sözcük ise "tabir"dir.

Konuşma dilinde bir sözcüğün birden çok anlamı olabi- lir. Bunlardan bir tanesi temel; diğerleri yan anlamlar- dır. Aynı sözcük bilimsel dilde belirli bir kavramı, olu- şumu ya da bölümü ifade ediyorsa terim olarak nitelen- dirilir. Örneğin bacak ve ayak sözcüklerinin yazılışı ve söylenişi farklıdır ama eş anlamlı sözlük karşılıkları bire bir örtüşmektedir (ayak, dayak, destek, dayangaç, kaide ve sehpa). Bu sözcüklerin tıbbî terminolojideki kullanım şekli ise çok farklıdır. Her ikisi de (crus, pes/pedis) insan vücudunun değişik bölümlerini belirten ve anlam karışıklığı yaratmadan kullanıldığı her ortamda aynı yapıyı akla getiren, ek anlamlarından arınmış ayrı birer terimdir.

Tıbbî Terminolojinin Tarihsel Gelişimi ve Anatominin Etkisi

Terminoloji sözcüğü, bir bilim ya da sanat dalının kul- landığı terimler topluluğunu belirtir. Grekçe kökenli bileşik bir sözcüktür (terminologia). Lâtince'de isim verme, adlandırma anlamına gelen nomenclatür sözcüğü de terminoloji yerine kullanılmaktadır [nomen – isim; nomenclatoris - karşılaştıkları kimsenin adını efendisine söyleyen köle]⁴. İsim sözcüğünün çoğul ifadesi olan nomina ise ilgili bilim ya da sanat dalında kullanılan bütün terimlerin listelenmiş halidir. Örneğin hekimlikte kullanılan sözcüklerin büyük bölümünü oluşturan anatomi terimleri, Nomina Anatomica (NA); histoloji terimleri, Nomina Histologica (NH); embriyoloji terimleri de Nomina Embryologica (NE) olarak anılırlar². Tıbbî terimler bilimsel yakınlık gösteren eczacılık, diş hekim- liği, veteriner hekimlik, biyoloji gibi bilim dallarında da sıklıkla kullanılırlar.

Tıp ile ilgili terimler ilk çağlardan günümüze kadar belirli bir evrim geçirerek şekillenmiştir. Bu terimlerin ortaya çıkması ile ilgili yazılı kayıtların eski Mısır dille-

rine ait olduğu, kısa zaman sonra onun yerini Grek- çe'nin aldığı görülmektedir. Özellikle M.Ö. 5. – M.S. 3. yüzyıllar arasında tanımlanmış olan hemen tüm tıbbî terimlerin Grekçe olduğu; Roma İmparatorluğunun gelişmesi ile tıbbî terminoloji dilinin de Lâtince'ye dönüştüğü kabul edilmektedir. Ancak bütün oluşumlar ya da hastalıklar için Lâtince karşılık belirlenmemiş, Grekçe terimlerin bir bölümü değişmeden kullanılmaya devam etmiş, diğer bir bölümü de Lâtince gramer kural- larına uydurularak Lâtinceleştirilmiştir. Günümüze kadar sık tekrarlamalar yapılarak sürekli bir gelişim gösteren tıbbî terminoloji uluslar arası bir nitelik ka- zanmıştır. Dünya üzerindeki bütün hekimlerce kullanılır hale gelmesi de tıbbî alanda iletişimin hızlanmasına ve bu yolla hızlı gelişmeler sağlanmasına yol açmıştır. Kuşkusuz ki orta çağdaki Avrupa tıbbinin gereksinim listesinde bulunmayan çok sayıdaki tıp terimi günümüz terminolojisi içinde yer bulmuştur⁵. Bu yeni terimler, yüzlerce yıl boyunca Grekçe ve Lâtince köken üzerine oturtularak çağımıza uydurulmuştur.

Tıbbî terminolojinin şekillenmesinde yaşadığı dönemde ünlü birer hekim olan bazı bilim adamları ön plana çıkmaktadır^{2,6}. Günümüzde kullanılan terimlerin bir bölümü Hippocrates zamanından (M.Ö. 460-377) kal- madır. Örneğin, *acromion, bronchus, peritoneum* terim- leri ve kafatası kemikleri ile ilgili tanımlamalar de-ğiş- meden kullanılmakta hatta bir bölümünün hiçbir dilde karşılığı bulunmamaktadır. Aynı dönemin bir diğer bilim adamı olan Aristoteles (M.Ö. 384-322) ise *aorta, pancreas, diaphragma* gibi sözcükleri terminolojiye kazandırmıştır.

Tıbbî terminoloji denildiğinde akla gelen iki önemli isimden bir tanesi çeşitli hastalıkların tanı ve tedavi yöntemlerini tanımlayan Pergamon (Bergama) doğumlu Galenos'tur (130-201). Ünlü bir hekim ve düşünür olan Galenos, Roma'ya yerleşmiş, Lâtince bilgisi olmadığı için Grekçeyi kullanmış ve bu dilin tıp alanındaki etki- sini yaygınlaştırmıştır. Galenos, insan hastalıklarının tanı ve tedavisinin yanı sıra çok sayıda hayvan disseksiyonu yaparak hastalıkların oluşum nedenini araştırması ve anatomik yapının tanımlanmasına büyük katkı sağlaması nedeni ile döneminin en ünlü anatomisti olarak da anılır. Grekçe hazırladığı ve temelde Anatomi terimlerinden oluşan terminoloji orta çağ sonlarına ka- dar hiç değişmeden kullanılmış, büyük bölümü günü- müze kadar ulaşmıştır. Periferik sinirler, kaslar, eklem- ler üzerine gözlemler yapmış ve *coccyx, epiphysis, pylorus, thymus* gibi terimleri tanımlamıştır. Günümü- zde hastalıkların gözlem, sağaltım ve sınıflandırılmasını konu alan klinik tıbbî dilin Grekçe ağırlıklı olması, Galenos'un kurduğu tıp ekolünün 16-17. yüzyıllara kadar etkisini sürdürmesinden kaynaklanmaktadır. İsmi, Cladius Galenius olarak Lâtinceleştirilmiş olsa bile Galenik felsefe ve Grekçe baskınlığı bin yıldan fazla sürdürülmüştür. Galenik bakış açısının eksik kalan bir yönü, karşılaştırmalı anatomi (anatomia comparativa) çalışmalarının yapılamamış olmasıdır. Bu nedenle çok sayıda yanılı ortaya çıkmıştır⁶. Örneğin kalın bağırsak- ların bir bölümünü oluşturan rectum, sözcük karşılığı olarak düz, dosdoğru, eğrilme göstermeyen anlamında- dır. Bazı hayvan türleri için geçerli olan bu tanımlama,

Tıp Eğitiminde Dil: I

rectum'un işlevsel olarak büyük öneme sahip bir kıvrım yapması nedeniyle insanlar için yanlıştır.

Kilise baskısı nedeni ile 16. yüzyıla kadar belirgin bir gelişme göstermeyen tıbbî terminoloji, pozitif bilimlerin bu baskıdan kısmen kurtulması ile yenilenme çalışmalarına sahne olmuştur. Jacobus Sylvius çok sayıda oluşuma isim veren ilk kişidir. Aynı dönemde yaşayan Andreas Vesalius (1514-1564) kilise tarafından yasaklanmış olmasına rağmen insan ölüsü üzerinde çalışmalar yaparak vücudun bilinmeyenlerini araştırma, ortaya koyma mantığını insanlığa sunmuştur^{2,7}. Mezarlıklardan ceset çalması nedeni ile aforoz edilmiş, saray hekimliğinden alınarak sürgüne gönderilmiş olmasına karşın bilimsel düşüncesinden ödün vermemiştir. Çağdaş anatominin kurucusu sayılan Vesalius, çok sayıda eş anlamlı terimin bilimsel kargaşa yarattığını tespit ederek belirli bir düzenleme ve daraltma yapma yolunu seçmiştir². Onun bu özelliği tıbbî terminolojinin sadeleşmesi yolundaki ilk adımları da oluşturmaktadır. "De Humani Corporis Fabrica" adlı yedi kitaptan oluşan eseri ve çizimleri insan vücudunu öğrenenler için 19. yüzyıl ortalarına kadar en önemli kaynak olmuştur. Andreas Vesalius, hekimlik yanından çok anatomist olma özelliği ile ön plana çıkmış, çalışmalarını dinî ve siyasî otoritenin resmi dili olduğu için Lâtince yapmıştır. Bu nedenle de anatomi terimlerinin temel dayanağı Lâtince ya da Lâtince dil bilgisi kurallarına uyarlanan Grekçe olmuştur.

Tüm tıp bilimleri içinde ilk gelişen ve diğer dalları etkileyen bilim dalı anatomidir⁸. Diğer tıp dallarında kullanılan terimlerin çoğunluğunu da anatomi terimlerinin türevleri oluşturmaktadır. Yüzyıllar boyu tıbbî terminolojinin özünü oluşturan anatomi terminolojisi Lâtincenin kullanılması ile 20. yüzyılda uluslar arası standart bir dil haline almıştır⁹. Lâtincenin seçilme nedenlerinin başında yaşayan bir dil olmaması, ülkeler arası siyasî hareketlerden etkilenmeyeceğinin düşünülmesi gelmektedir. Anatomi bilimcileri, terimlerini uluslar arası kurultaylarda ve uzun süren çalışmalarla belirleyen ilk tıp dalı olma unvanını da almışlardır⁸.

Tıbbî bilimlerin ilerlemesine paralel olarak kullanılan terim sayısı da büyük bir hızla artmış, 19. yüzyıl sonlarında kullanımda olan ve dolayısı ile öğrenilmesi zorunluluğu bulunan 30.000 kadar terim ortaya çıkmıştır. Büyük bölümü farklı dillerden terminolojiye katılan eş anlamlı terimler ya da o dillerdeki çekim karşılıklarından oluştuğu için öğrenilmesinde güçlüklerle karşılaşmış ve sadeleştirme yapılması zorunlu bir hal almıştır².

Tıbbî terminolojinin tüm dünyada yerleşmesini ve standartlaşmasını amaçlayan ilk girişim Alman anatomistlerinin öncülüğünde gerçekleştirilen Nomina Anatomica'nın oluşturulmasıdır. Alman Anatomi Derneği'nin girişimleri ile ilk olarak 1895 yılında farklı Avrupa ülkelerinden bilim adamları Basel (İsviçre) kentinde kapsamlı bir çalışma yapmışlar ve saptadıkları 4500 kadar Lâtince terimin insan vücudunun çıplak gözle görülebilen bölümlerinin tanımlanmasında esas alınmasını önermişlerdir. Bu toplantıda oluşturulan

listeler ilk Nomina Anatomica'yı oluşturmuştur (Basel Nomina Anatomica'sı-BNA). BNA, günümüz anatomi terimlerinin çok büyük bir bölümünü ve çok sayıda klinik terimin kökenini oluşturmaktadır. BNA, Almanca konuşulan ülkelerde, İtalya'da, Kuzey Amerika ve bütün Lâtın Amerika ülkelerinde kabul görmüştür. İngiliz ve Fransız anatomistleri BNA çalışmalarına katılmamış ve sonuçlarını benimsememişlerdir. BNA tıbbî bilimlerde terminoloji ile ilgili yapılan ilk uluslar arası toplantı olmuştur.

İngiltere ve Kuzey İrlanda Anatomi Derneği üyeleri kendi dillerinde karşılığı olan terimleri belirleyerek yeni bir liste düzenlemesi yoluna gitmişlerdir (Birmingham Revizyonu-BR, 1933).

Kırk bir yıl geçerliliğini sürdüren BNA'dan sonra yine Alman Anatomi derneği'nin öncülüğünde ikinci kez yapılan (Jena - Almanya 1935) toplantılara İngilizler katılmamış, ancak alınan kararların bir bölümünü benimsemişlerdir. Çok sayıda Asya ülkesi de 1936 yılında yayınlanan Jena Nomina Anatomica'sını (JNA) benimsemiştir. JNA ile özellikle anatomik duruş, pozisyon ve yön terimleri belirlenmiş, terminolojideki İngilizce terimler büyük oranda çıkartılmıştır. Lâtinceyi temel alan Alman ekolü, tıbbî terminolojinin Almanca'ya dönüştürülmesinden çok disiplinli ve yoğun çalışmayı önde tutarak tıbbî bilimlerin gelişmesine ivme kazandırmıştır.

Dünya anatomistleri Beşinci Uluslar arası Anatomi Kongresi'nde (Oxford-İngiltere, 1950) yeniden bir araya gelmişler ve ilk kez yalnızca terminoloji üzerine çalışmalar yapan "International Anatomical Nomenclature Committee" (IANC) isimli uluslar arası bir gurup oluşturmuşlardır. Bu gurubun yaptığı çalışmaların sonuçları 1955 Paris-Fransa toplantısından sonra Paris Nomina Anatomica'sı (PNA) adıyla yayınlanmıştır. PNA, dik duruşun değişmez bir kavram olmasını ve çok sayıdaki eponim terimin artık terk edilmesini benimsemiştir. PNA'dan sonra yaklaşık beş yılda bir düzenlenen NA toplantılarının sonuçları izleyen yıllarda yayınlanarak tüm Dünya ülkelerinde yaygın olarak kullanılmıştır.

Sekizinci ve Dokuzuncu Uluslar arası Anatomi Kongreleri (Wiesbaden-Almanya, 1965 ve Leningrad [St. Petersburg]-Rusya, 1970), Nomina Histologica (NH), Nomina Embryologica (NE) ve Nomina Anatomica Veterinaria (NAV) ile ilgili ilk çalışmaların başlatıldığı ve sonuçlarının sunulduğu toplantılardır. Histoloji ve Embriyoloji ile ilgili bazı yeni terimler bu yolla Nomina Anatomica'ya eklenmişlerdir.

Yirminci yüzyılın sonlarında IANC'nin işlerliğini yitirmesi ve İngilizce'nin siyasî güç dili haline gelerek dünya anatomistleri üzerinde baskı unsuru oluşturması nedeni ile Uluslar arası Anatomi Birlikleri Federasyonu (International Federation of Associations of Anatomists-IFAA) tarafından yeni bir çalışma gurubu oluşturulması kararı alınmıştır^{9, 10}. Anatomi Terminolojisi Birleşik Komitesi (Federative Committee on Anatomical Terminology-FCAT), (Rio de Janeiro-Brezilya, 1989) kurularak 1990-1998 yılları arasında yapılan 14 toplantı sonrasında "Terminologia Anatomica - International Anatomical Terminology" adlı çalışmayı yayınlamışlar-

dır¹⁰. Günümüzde terminoloji ile ilgili en yaygın kullanılan kaynaktır. Önemli özelliği Lâtince terimlerin genel kullanımında yer alan İngilizce karşılıklarından oluşan yeni bir liste içermesidir. Bu gelişme İngilizce'nin bilim dilindeki üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Aynı gurbun çalışmaları Histoloji, Embriyoloji, Veterinerlik Anatomi ve Histolojisi ve Antropoloji terimleri üzerinde devam etmektedir.

Lâtin Dili Nedir?

İtalya'nın orta-batı bölgesinde yer alan ve daha sonra büyük bir imparatorluğa başşehir olan Roma kentinin kurulduğu alan Latium ismi ile bilinir. Lâtin dili başlangıçta bu bölge halkının kullandığı dar kapsamlı bir dil iken zamanla gelişen Roma'nın zengin içerikli dili haline gelmiştir^{2, 11}. Roma şehir devletinin giderek büyümesi ve güçlenmesi ile M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren batı Akdeniz ülkelerinde ve kıt'a Avrupa'sında en çok kullanılan dil olmuştur. On altıncı yüzyıldaki yenileşme hareketlerinden etkilenmiş ve matbaanın geliştirilmesinden sonra kullanılmamaya başlamıştır. Ortadan kalkmasındaki esas neden dilin kendi özellikleri değil, Roma'nın siyasi ve dini otoritesinin yıkılmış olmasıdır.

Lâtin dilinin kökeni binlerce yıl öncesine (M.Ö. 1100), Orta Doğu topluluklarından Kuzey Sami Diline kadar uzanmaktadır². Latium bölgesinde kullanılan Lâtin alfabesi 21 tanesi Etrüsk alfabesinden alınan 23 temel harften oluşmaktadır. Orta Çağ döneminde I harfi I ve J; V harfi de U, V ve W olarak ayrıştığı için 26 harfe ulaşılmıştır. Lâtince'de Y ve Z harflerinin kullanıldığı sözcükler yalnızca Grekçe'den bu dile katılmış olanlardır.

Lâtin dilinin gelişmesinde çevre ülkelerde kullanılan dil ve gramer kurallarının etkisi büyüktür. Eski Mısır dili, Arapça ve özellikle Grekçe sözcüklerin Lâtince'ye katılması, bu dillerin seslendiriliş özelliklerinin Lâtince gramer kurallarına uydurulması sonucunda çok zengin bir dil haline almıştır. Lâtin dili, Orta Çağ boyunca Roma İmparatorluğunun hakim olduğu tüm ülkelerde en yaygın kullanılan sanat, bilim ve yazın dili olmasının yanı sıra Katolik Kilisesinin de resmi dili olmuştur.

Lâtince günümüzde yaşayan bir dil değildir⁷. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar Katolik Kilisesi için resmi dil olarak kullanılması nedeni ile güncelliğini sürdürmektedir. Ayrıca sanatsal ve bilimsel terminolojide de çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Hint-Avrupa dil ailesinin bir üyesi olan Lâtince, günümüzde kullanılan İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Romence gibi çok sayıdaki Roman dilinin atası konumundadır. Germen dilleri ile de yakın bir bağlantısı vardır.

Ortak Bilim Dilinin Geleceği

İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi ve ekonomik gücü sayesinde gelişme ortamı bulan İngilizce, bilimsel alanda en çok kullanılan dil haline almıştır. İngilizce kullanımı 19. yüzyıldaki Fransızca ile 20. yüzyılın ilk yarısındaki

Almanca hakimiyetine son vermiştir. İngilizce konuşulan ülkelerin Dünya siyasi yelpazesindeki yerine bakılacak olursa, bu dilin bir süre daha etkisini sürdüreceği hatta güçlenmeye devam edeceği de düşünülebilir. Tarihsel gelişim içinde Grekçe, Lâtince ya da diğer Batı dilleri nasıl etkili hale gelmiş ise İngilizce'nin günümüzde ulaştığı konum da aynıdır. Bilimsel alanda en çok kullanılan dil olması dışında "bilim dilinin İngilizce olması" konusu da tartışılmaktadır. Bilimde verimli ve üretken olmanın ilk koşulu duygu ve düşüncelerin açık, net ve belirgin bir şekilde filizlenebilmesidir. Bu ise ancak kişinin kendi anadilinde olanaklıdır¹. Eğer Dünya üzerindeki bilim ile uğraşan bütün insanlar anadili olarak İngilizce'yi kullanmaya başlarsa "bilim dili İngilizce'dir" demek doğru olabilir. Unutulmaması gerekir ki tarihsel gelişimin kaçınılmaz sonucu, günün birinde İngilizce'nin de önemi giderek gerileyen dillerden biri haline dönüşeceği'dir. Tek bilinmeyen bunun gerçekleşme sürecidir.

Teşekkür

Çalışmayı değerlendirme nezaketi gösteren Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin değerli bilimcileri, Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ayşegül Demirhan-Erdemir, Histoloji ve Embriyoloji anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Şahin A. Sırmalı, Anatomi Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Doç. Dr. İlknur Arı ve Yard. Doç. Dr. M. Ayberk Kurt'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Kaynaklar

1. Terzi C. Toplum Sağlığına Bir Köprü Tıp Eğitimi. İstanbul:İletişim Yayınları; 2001.
2. Toprak M, Akkın SM. Genel Anatomi Terminolojisi ve Kullanım Özellikleri. İstanbul:İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi; 1993.
3. Parlatur İ, Gözaydın N, Zulfikar H, Aksu T, Türkmen S, Yılmaz Y. Türkçe Sözlük. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi; 1998.
4. Kabağaç S, Alova E. Latince Türkçe Sözlük. İstanbul: Sosyal Yayınlar; 1995.
5. Zeren Z. Lâtince-Türkçe-Osmanlıca Anatomi Sözlüğü ve Türk Anatomi Terimleri. İstanbul:Hüsütabi Basımevi; 1946.
6. Saylam C. Medikal Terminoloji. İzmir:Ege Üniversitesi Basımevi; 1999.
7. Dorland WAN. Dorland's Illustrated Medical Dictionary. 29 th edition. Philadelphia: Harcourt I.E. WB Saunders; 2000.
8. Hatiboğlu MT, Turgut HB. Anatomi Terimleri Söyleyiş ve Yazım Kılavuzu. Ankara: SBAD Yayınları; 1996.
9. Whitmore I. Anatomical terminology in modern medical education. XVIth International Symposium on Morphological Sciences Abstracts Book; Sun City, South Africa; 2001. 38.
10. Whitmore I. Terminologia Anatomica-International Anatomical Terminology, Thieme, Stuttgart: Federative Committee on Anatomical Terminologia; 1998.
11. Rohde G, Sinanoğlu S. Lingua Latina, Latince Ders Kitabı. Ankara: I. Milli Eğitim Basımevi; 1948.